



■ अनमोलगणि पौडेल

नेपालगन्ज (बाँके)- एउटा अवसरले व्यक्तिको जीवनमा कति फरक पार्छ ? केही नभएका बेला हुने सानो सहयोगले सिर्जना गर्ने खुसी कस्तो हुन्छ ?

'त्यो अनुभवमात्रै गर्न सकिन्छ, व्यक्त गर्न सकिन्न,' मध्ये वैशाखको एक मध्याह्न नेपालगन्जमा भेटिएका कक्षा ११ का विद्यार्थी श्यामबहादुर सुनारले सुनाए, 'पढ्न पाउनु हाम्रा लागि सबैभन्दा ठूलो कुरा भएको छ, जीवनको यो खुसी कसरी व्यक्त गरेर सकिन्छ ?'

कमजोर आर्थिक अवस्था त्यसमाथि दलित परिवार । एसएलसी उत्तीर्ण भएपछि श्याम उच्च शिक्षा कसरी पढ्ने दोधारमा थिए । उनले सोचेका थिए, यतै ज्याला मजदुरी गर्नु पर्ला । बाजेले राखिदिएको आरतमा मिहिनेत गरेर जीवन चला । गाउँलेका हतियार बनाउने वा मजदुरीका लागि देश छाड्ने, उनीसित योवाहेकको विकल्प थिएन ।

बर्दियाका यी युवालाई गाउँलेले पनि त्यति सघाएका थिएनन् । विहान पधेरा गयो 'कामी हो पानी छोड्नु,' भन्थे । यसले जिन्दगीभर पछिछाडिन भनेर हेप्थे । यो दुर्व्यवहारले मनमा पीडा दिइरहेको थियो । पढ्छु भन्ने अटोट थियो । यस्तै दोधारबीच उनले स्थानीय एफएममा सूचना सुने, 'दलित विद्यार्थीका लागि अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था युएसएआइडीले छात्रवृत्ति दिँदैछ ।' उनी त्यसका लागि नेपालगन्ज आए । फर्म भरे । परीक्षा दिए । नाम निस्क्यो । उनी उच्च मावि निःशुल्क पढ्न पाउने भए ।

'छात्रवृत्ति पाएँ भन्ने सुन्दा खुसीको सीमा रहेन नि,' सेतो सर्ट, कालो पाइन्ट र रातो टाइमा आएका उनले उज्यालो अनुहार पारेर विगत सम्झे, 'अब त जसरी पनि पढ्न सक्छु जस्तो लाग्छ ।' स्कूले विद्यार्थीलाई ट्युसन पनि पठाउँछ । मैले पढ्न थालेपछि अहिले गाउँमा मेरो कुरा हुन्छ । हिजो कामीको छोरो के पढ्ला

भन्नेहरूका लागि पनि म उदाहरण भएको छु ।'

उनीसँगै थिए बर्दियाका जीवन सुनार । छात्रवृत्तिको अवसर उनले पनि पाए । एसएलसी तयारी गरिरहेका बेला एक वर्षअघि उनले छात्रवृत्तिको सूचना पाएका थिए । 'मलाई चाहिने खर्चमा अहिले भाइहरूले पढ्न पाएका छन्,' उनले भने, 'हामीले पाएको यो सुनौलो मौका हो । यसलाई जीवनीपयोगी सीप सिकेर सदुपयोग गर्न चाहन्छु ।' उनले पिछ्छाडिएका र गरिब समुदायको शिक्षाका लागि सरकारी तहबाटै सहयोग जरूरी रहेको बताए ।

छात्रवृत्तिमा उच्च मावि पढिरहेका उनीहरू अहिले कक्षा ११ को परीक्षा तयारी गरिरहेका छन् । छात्रवृत्ति

संगठित रूपमा धेरै गर्न सकिन्छ र प्रभावकारी पनि हुन्छ ।' समाजको पुरानो मानसिकता बदल्नुपर्ने चुनौतीलाई उनीहरूले पहिलो नम्बरमा राखेका छन् ।

यसरी छात्रवृत्तिमा पढ्ने बाँकेमा डेढ दर्जनभन्दा बढी छन् । उनीहरू शिक्षक बन्न चाहन्छन् । शिक्षक बन्न चाहनेमध्येकी हुन् फरना सुनार । ज्ञानोदय उमाविमा छात्रवृत्तिमा कक्षा ११ अध्ययनरत उनी सामाजिक र पारिवारिक विभेद अन्त गर्न शिक्षक बन्न लागेको बताउँछिन् । शिक्षा समूहमा अध्ययनरत उनी भन्छिन्, 'शिक्षक हुनु सजिलो काम होइन, समाजले सम्मान गर्ने पेसा हो र उत्तिकै चुनौती पनि छ ।'

नारायणी उमावि अध्ययनरत

समुदायका सक्षमलाई अवसर दिनुपर्छ ।' अमेरिकी सहयोग नियोगले दलित र पछाडि परेका समुदायलाई शिक्षाको पहुँचमा ल्याएर आत्मनिर्भर बनाउन 'एजुकेशन फर इनकम जेनेरेसन' (ईआईजी) कार्यक्रम चलाउँदै आएको छ । प्रत्येकलाई छात्रवृत्तिवापत ४४ हजार ५ सय रुपैयाँ दिइएको छ ।

ज्ञानोदय अध्ययनरत खजुराका सुरेशकुमार कोरी रकमको पूरापूर उपयोग गरेको बताउँदै प्राविधिक ज्ञान र सीप पनि सिकिरहेको बताउँछन् । घरको दुःख र आर्थिक अभाव टार्ने आत्मनिर्भर बन्ने ज्ञान सिकिरहेका छन् । उनीहरूसित पुख्र्यौली सीप छ । पढेर त्यसलाई आधुनिकीकरण गर्न चाहन्छन् ।

छात्रवृत्तिले खुल्दैछ बाटो

नपाएको भए नेपालगन्जको जनता उमावि अध्ययनरत उर्लापूरका किरण विक अहिले गाउँतिरै मजदुरी गरिरहेका हुन्थे । उनले भने, 'आफनो थोरै जग्गामा खेती किसानीमै हुन्थे । एसएलसी पछि भारत जान्थे ।' अहिले उनका भाइ कक्षा १० पढ्दैछन् ।

उच्च माध्यमिक तहको अध्ययन गर्न पाएकाले अब उच्च शिक्षाको बाटो खुलेको उनीहरूले सुनाए । 'सबै अवसरबाट पछि परेको आफ्नो समुदायलाई हेर्नु हाम्रो पहिलो कर्तव्य हो । यसो गर्दा देशको पनि सेवा हुन्छ, समुदायका लागि पनि योगदान हुन्छ,' किरणले सुनाए ।

गाउँमा चेतना जगाउन उनीहरू अहिले युवा क्लब बनाइरहेका छन् । 'संगठित भए आफ्नै समुदायमा चेतना फैलाउन सहयोग हुन्छ,' जीवनले भने, 'एकैले भन्दा समूहको कुरा सबैले सुन्छन् ।



कमला नेपाली, आदर्श उमावि अध्ययनरत अरुणा विक, डायनामिक उमावि अध्ययनरत संगीता विक पनि शिक्षक बन्न चाहन्छन् । देशको अवस्थाप्रति चिन्तित छन् ।

'मिहिनेतीले भन्दा भनसुन गर्नेले जागिर पाइरहेका छन्,' कमलाले गुनासो गरिन्, 'पछि परेका

पुरानो सीपलाई औद्योगिकीकरण गरेर सानो उद्योगको रूपमा विकास गर्न चाहन्छन् ।

'पढेर गर्ने र नपढी गर्ने काममा फरक परिहाल्छ,' उनीहरू भन्छन्, 'गाउँघरमा अबै दलित र गैरदलितबीच विभेद कायम छ । यसलाई अब हामीले परिवर्तन गर्नुपर्छ ।'